

Frith Clifford B. & Frith Dawn W. 2010:
Birds of paradise: Nature, Art & History.

Frith & Frith, Queensland, Australia.
 370 pp. ISBN 9780646532981.

Josef Chytil

Velmi zajímavá, nádherná a velmi netypická publikace. Možná je to dáno tím, jak nevšední skupinu ptáků představuje. Sami autoři poukazují na to, že jde o „doprovodnou publikaci“ ke stejným způsobem zpracované publikaci o další nám vzdálené, ale podobně exotické čeledi lemčíkovitých. Takovéto skromné označení dechberoucí monografie mi připadá úsměvné...

Rajky zcela jistě patří mezi nejkrásnější a zároveň nejbizarnější skupinu ptáků na Zemi. Většina z nich žije na jednom z neúžasnějších ostrovů na Zemi, Nové Guinei. Ne náhodou napsal předmluvu a prolog knihy Anderson Pawa Agiru, guvernér jedné z provincií Papuy Nové Guineje.

Kniha je rozdělena na čtyři hlavní části: Biologie rajek, Rajky a lidé, Rajky v umění a kultuře; čtvrtý díl tvoří přehledné informace o všech druzích rajek.

První část knihy popisuje biologii skupiny ptáků, která dovedla až do absurdity jak své opeření, tak i způsob chování (jak trefně poznamenává D. Attenborough). Rajky zde navíc často žijí v nepřístupných, nehostinných a v dřívějších dobách i nebezpečných místech. Teprve moderní doba s jejími technickými vymoženostmi nám umožnila poznat fascinující svět biologie těchto stvoření. Náplní této kapitoly je původ čeledi rajkovitých, její rozšíření, vzhled, opeření, pohlavní dvojitvárnost, hlasové projevy, potrava, tok a hnízdění. Nepřekvapuje, že velká část je zde věnována unikátnímu životnímu projevu rajek, jejich toku. Naopak možná překvapivě mě na tomto místě chybí kresby typických projevů toku, některé z nich jsou uvedeny až u druhového přehledu. O monotypickém původu čeledi může svědčit i tabule zobrazující vejce 8 druhů rajek, k nerozeznání si podobná.

Téměř 70 stran je věnováno kapitole s názvem „Rajky a lidé“. Z mnoha přírodovědných publikací i dokumentárních filmů je známo velmi časté využívání peří rajek u domorodých kmenů Nové Guineje, kterému je věnována první část této kapitoly. Domorodí Papuánci také často při svých tancích využívají napodobování tanečních kreací různých druhů rajek. Darování peří (nebo celých preparovaných ptáků) patřilo v dřívějších dobách k nejvíce ceněným darům ať již od samotných domorodců nebo i na půdě „civilizované“ Evropy. Autoři dokumentují tento fakt na řadě konkrétních případů. Následující rozsáhlá kapitola dále rozvádí výrazný fenomén obchodu s rajčím peřím. Autoři zmiňují dávné obchodování s tímto artiklem mezi kmeny z Nové Guineje, obyvateli Filipín a jihovýchodní Asie dávno předtím, než se peří rajek poprvé dostalo do Evropy. Dovezl je sem jako dar španělskému králi první Evropan, který dokončil cestu kolem světa, kapitán Elcano. Ten se stal kapitánem poslední zbylé lodi španělské flotily poté, co portugalský mořeplavec ve službách španělského krále Fernão Magellan zahynul na Filipínách. V kapitole je dále zmiňována řada mýtů, které se objevily v souvislosti s rajkami, včetně toho nejznámějšího týkajícího se života rajek v oblacích. První rajky, které se dostaly do Evropy, měly totiž nejčastěji křídla a nohy odstraněny; budily tudíž dojem, že jde o božské ptáky létající bez křídel a přijímající vodu z oblaků. Tomu také odpovídaly prvotní kresby rajek (v knize je uvedena ilustrace z knihy Vogel-Buch od Conrada Gesnera – vydána posmrtně 1669). Vliv tohoto mýtu se dokonce projevil i v pojmenování rajky velké, které dal C. Linnaeus druhové jméno „apoda“ – tedy beznohá. Obchod s rajčím peřím nabýval na intenzitě hrozivým způsobem; na konci

19. století to byla nejvýznamnější komodita, se kterou obchodovaly dvě části ostrova (západní holandská a severovýchodní německá). Pouze mezi roky 1904–1908 bylo v londýnských aukčních síních prodáno 155 000 rajčích kožek; v roce 1906 ale již jihovýchodní (anglická) část Nové Guineje přijala zákona zakazující obchod s rajčím perím. Autoři dále zajímavým způsobem popisují další dění ohledně tohoto obchodu; např. další přijetí zákonů zakazujících tento typ obchodu se objevilo již v roce 1913 v Austrálii a Spojených státech. Významným odstrašujícím faktorem mohl být i nemalý počet cizinců, kteří skončili v hrncích řady kanibalských kmenů domorodých Papuánců. Kapitola dále pokračuje zmínkou o poměrně rychlém přijetí dalších zákonů na ochranu rajek a zároveň o výrazné odsuzujících postojích evropské i americké veřejnosti k obchodu s tímto artiklem již ke konci první čtvrtiny 20. století.

Specifickým tématem v knize je sběr rajek pro muzejní účely. Mezi jejich významné sběratele patřily i nejvýznamnější osobnosti zoologie v čele s R. Wallacem a E. Mayrem. Autoři podávají jejich poměrně podrobný výčet včetně zmínek o vědeckých popisech jednotlivých druhů, kapitola dále pokračuje přehledem nejdůležitějších muzejních expedic. Na tomto místě nešlo nezmínit i osobnost barona L. W. Rotschilda, významného znalce a sběratele rajek; ten musel nakonec svou obrovskou sbírku z finančních důvodů prodat do přírodovědného muzea v New Yorku. Výrazným způsobem se na poznání rajek podíleli také J. Gould (známý jako „Bird Man“), O. Hartert, E. Stresemann a D. Ripley.

Ve druhé části knihy zaujme osmá kapitola, která pojednává o názvosloví rajek zahrnujících jména buď jejich objevitelů nebo osob, které se zasloužily významně o poznání jejich života, nebo jde „pouze“ o věnování významným osobnostem doby. První možnost se týká např. pojmenování rajek *Manucodia comrii*, *M. keraudrenii* a jejich poddruhů *M. k. neumanni*, *diamondi*, *hunsteini*, *Phonygama jamesi*, *P. gouldi*, *Astrapia mayeri*, *A. rotschildi*, *Parotia lawesii*, *Paradisea wallacii*, *P. raggiana*, *Drepanornis bruijnii*, v případě pojmenování po významných osobnostech tehdejšího světa jde např. o pojmenování

rajek *Parotia helenae*, *P. carolae*, *P. berlepschi*, *Paradisaea guilielmi*, *P. raggi*, *Pteridophora alberti*, *Ptiloris victoriae*, *Paradisornis rudolphi*. U žádné jiné čeledi ptáků nebylo využito pojmenování druhů (včetně mnoha známých kříženců) po známých osobnostech v takové míře jako u rajek. A u žádné jiné skupiny ptáků s výjimkou kolibříků nebylo použito v mnoha jazycích včetně latiny pro druhová jména tolik přídavných jmen opěvujících jejich krásu (rajka překrásná, r. skvostná, r. nádherná). Ne pouze lidé jsou fascinováni ozdobným perím rajek – lemčík papuánský (*Archboldia papuensis*) využívá dlouhých per rajky dlouhoperé při výzdobě vchodu do svého loubí. Bez zajímavosti není ani použití anglického názvu rajka (Bird of Paradise) pro známou tropickou rostlinu *Strelitzia reginae*, jejíž výrazné oranžově zbarvené okvětní lístky připomínají perí samců rodu *Paradisaea*.

Rozsáhlost čtyřicetistránkové kapitoly o zastoupení rajek v umění a kultuře má své opodstatnění: možná žádná jiná skupina ptáků nebyla tak výraznou inspirací pro umění všeho druhu. Není divu, že rajky zaujaly i takové malíře, jako byl Rembrandt van Rijn nebo Jan Breughel. Autoři použili v části o starších vyobrazeních i jednu kresbu rajky dvanáctiperé ze sbírky císaře Rudolfa II. V této části mne ale daleko nejvíce zaujaly čtyři poutavé kresby od irského umělce W. Harta. Ten se významně podílel na ilustrování prvního dílu Ptáků N. Guineje (The Birds of New Guinea) od Johna Goulda. Některé z jeho kreseb se ale v knize neobjevily – dvě z nich byly poprvé publikovány až o mnoho let později v roce 1987 v knize „John Gould – Bird Man“ Gouldovy právnučky M. Lambourneové. Jejich objevitelem je nadšený obdivovatel rajek Sir David Attenborough, který k této knize napsal předmluvu. Výše zmíněné kresby, prozatím nikdy nepublikované, zobrazují tokající rajku dvanáctiperou, r. velkou, r. srpobou a r. nádhernou. Jejich majitelem je Národní australská knihovna v Canbeře. Další strany ukazují vyobrazení rajek na nejrůznějších předmětech od polštářů přes porcelánové vázy až po puzzle, bankovky, mince a nespočet vyobrazení na známkách. Stylizace rajky volavé je součástí státní vlajky Papuy Nové Guineje a také národní letecké společnosti Air Niugini.

Poslední část knihy uvádí přehledné informace o všech 42 druzích rajek. V tomto počtu jsou také zahrnuty tři druhy (rajka horská – *Cnemophilus loriae*, r. chocholatá – *C. macgregorii* a r. žlutoprsá – *Loboparadisea sericea*, které jsou někdy vedeny v samostatné čeledi Cnemophilidae. Údaje o druzích zahrnují mapku areálu, celostránkovou kresbu (výjimečně fotografii) druhu v typickém biotopu, u některých druhů i vyobrazení vejce. Kresby zde uvedené pocházejí od různých autorů a jsou také různé kvality, což mi přijde v této jinak výpravné publikaci škoda. Za zdaleka nejvydařenější považuji kresby od výše zmíněného W. Harta. U několika druhů jsou uvedeny schematické, ale výstižné kresby W. Coopera z dřívější monografie o rajkovitých. Vlastní text uvádí popis opeření, životní zvyky, průběh toku a hnízdění a současný status druhu z hlediska ohrožení. Je překvapující, že do dnešní doby přežily, i při dřívějším výjimečném tlaku na odlov, všechny druhy rajek. Je to zřejmě mimo jiné také doklad o relativní nedostupnosti Nové Guineje.

Příloha 1 uvádí všechny uznávané poddruhy rajek včetně jejich plného jména, autora popisu a areálu. Ve srovnání s HBW jsou zde pouze minimální rozdíly, spočívající především v pravopisu; u *Lohporina superba* je uveden i poddruh *L.s. sphinx*, jehož existence je v HBW zpochybněna. Nepatrné rozdíly nepřekvapí, protože oba autoři zde recenzované knihy jsou zároveň autory kapitoly týkající se čeledi rajkovitých v HBW 14. Zarážející ale je, že zde autoři uvádějí taxon *Parotia berlepschi* pouze jako poddruh rajky královniny (*Parotia carolae berlepschi*), když jej v přehledu druhů uvádějí jako právoplatný druh (stejně tak je veden v HBW). Příloha 2 uvádí na třech stranách přes 150 dat významných z hlediska historie poznávání rajek. Tento přehled udává především data, kdy byly jednotlivé druhy popsány pro vědu, najdeme zde ale spoustu dalších zajímavých údajů: např. vůbec první poznání rajek pochází z roku 1521, kdy kapitán Elcano (člen výpravy portugalského mořeplavce Fernão Magellana) získal na Molukách kůžky z rajky malé a dovezl je roku 1523 španělskému králi. První známé vyobrazení

rajky pochází od P. du Manse Belona z roku 1555, uvedeno bylo v *L'histoire de la Nature des Oiseaux* v Paříži. Ve slavném díle C. Linného *Systema Naturae* z roku 1758 byly překvapivě uvedeny pouze dva druhy rajek: rajka královská a r. velká. Není také bez zajímavosti, že nejvíc originálních popisů nových druhů bylo uveřejněno francouzskými autory; Angličané začínají převažovat jako autoři původních popisů až od 2. poloviny 19. století. Mezi uvedenými daty nechybí ani první uvedení vynikajících filmů D. Attenborougha s poprvé zaznamenanými projevy toku řady méně známých druhů rajek (1996); poslední časový údaj se vztahuje k roku 2009, kdy oba autoři recenzované knihy zpracovali celou čeleď rajkovitých do 14. dílu ptáků světa „Handbook of the Birds of the World“. Příloha 3 zobrazuje (pouze velmi schematickou a špatně čitelnou) mapku Nové Guineje a východní třetiny Austrálie. Další, již nečíslované, přílohy zahrnují pouze jednostránkový přehled vybraných literárních citací, naopak ale rozsáhlý seznam osob zmíněných v knize. Dílo završuje přehledný všeobecný rejstřík s rozlišením odkazů na kresby a vlastní texty ke všem druhům.

Birds of Paradise

NATURE · ART · HISTORY

CLIFFORD B. FRITH & DAWN W. FRITH

Gorman G. 2014: **Woodpeckers of the world.**

The complete guide.

Christopher Helm, London.

528 pp. ISBN 978-1-4081-4715-3.

Josef Chytil

Kniha představuje vůbec první fotografický přehled zástupců čeledi datlovitých (Picidae) světa. Jde o zásluhný počín; do současné doby byly mimo přehled v 7. díle Handbook of the Birds of the World (HBW) publikovány pouze dvě knihy o datlovitých světa: Short (1982) a Winkler a kol. (1995). Posledně jmenovaná kniha uvádí 214 druhů datlovitých, HBW o dva více. Autor uvádí v knize výrazně vyšší počet druhů: 239. Výrazný nárůst počtu druhů ve srovnání se zmíněnými publikacemi je z velké části způsoben rozdělením druhů *Chrysocolaptes* v Asii a *Piculus* v jižní Americe. Autor se odvolává ohledně svého pojetí na doporučení IOC. Výhrada k pojetí taxonomie a názvosloví je mojí největší výhradou směřující k recenzované publikaci. U taxonomie se autor nedrží žádného z uznávaných systémů a ve svém přehledu uvádí svůj vlastní výsledek syntézy z více zdrojů; ten představuje konečné číslo 239 druhů datlovitých v knize jako druhy uvedených. Autor ale nebyl prorokem úspěšným: loňské vydání nového přehledu nepěvců světa (HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World) uvádí již 254 druhů této čeledi. Naopak úspěšným se stal v řadě případů, kde předpovídal zřejmě plný druhový status u některých poddruhů, které jsou již jako právo-platné druhy uvedeny v Checklistu (např. *Dendrocopos owstoni*). Stejně tak se autor nedrží jediného zdroje anglických názvů datlovitých; uvádí sice jako hlavní zdroj IOC World Bird List, ale nedrží se jej striktně. Oproti zmíněnému Checklistu jsou zde některé taxony povýšeny na samostatné druhy, zatímco jiné figurují jako poddruhy, a to dokonce u různých druhů. Evropy se týká jediná výraznější

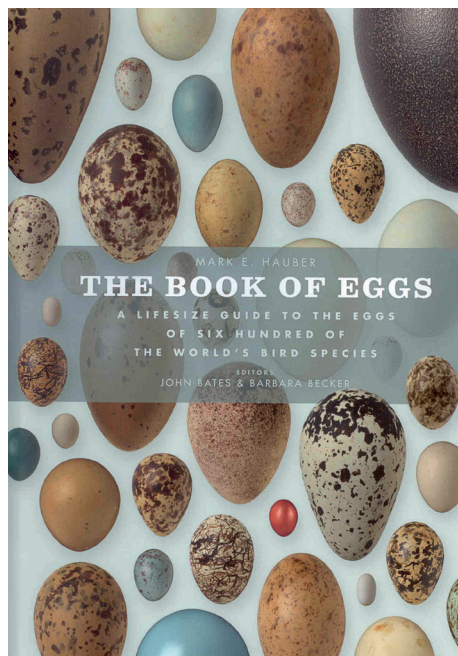
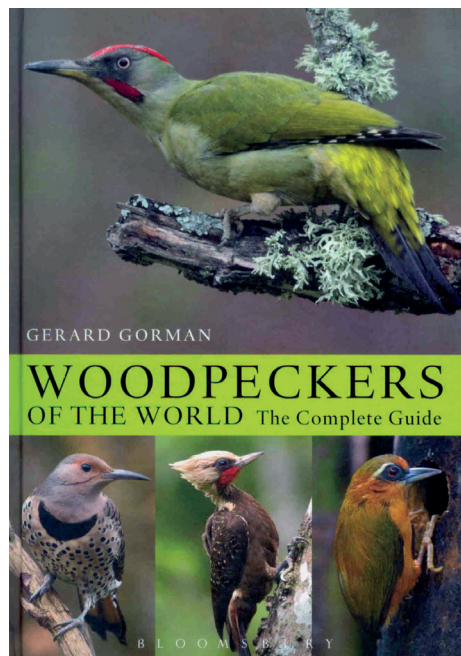
změna oproti dřívějšímu pojetí taxonomie: jde o oddělení *Picus sharpei* od *P. viridis*. Tento postoj není velkým překvapením, je uveden také ve zmíněném Checklistu. Tyto taxonomické a názvoslovné výhrady ale nemohou snížit celkovou vynikající hodnotu celého díla.

Pojetí základních informací o datlovitých v úvodní kapitole (rozšíření, tahové poměry, anatomie a morfologie, chování, hnízdění, potrava, hlasové projevy, význam šplhaviců) je stručné, na 33 stranách zahrnuje ale nejdůležitější informace a těžiště knihy rozhodně spočívá jinde. Každá z těchto informací je doprovázena výstižnými fotografiemi nebo velmi ilustrativními kresbami. Zdaleka nejrozsáhlejší část knihy je věnována přehledu všech druhů datlovitých světa. Tento druhový přehled je rozdělen do 29 rodových kapitol (Checklist uvádí 33 rodů). Text u jednotlivých druhů zahrnuje poznávání v přírodě, hlasové projevy včetně zmínek o bubnování, údaje o početnosti (a případném ohrožení) druhu, biotop, areál rozšíření, druhové zařazení a složení potravy. Každý druh doprovází barevná mapa rozšíření. Rozsah textu je u jednotlivých druhů většinou 2–3 strany, se stejným počtem fotografií. Ty pocházejí od více než 200 fotografů – kvalita je až na pochopitelné výjimky (neostrá fotografie prakticky neznámé žluny indočínské pořízená digiscopingem) vynikající. Autorovou snahou bylo také uvést na fotografiích rozdíly mezi pohlavími, v některých případech jsou uvedeny i fotografie šatu mláďat a také (podle rozsahu) i fotografie rozdílných poddruhů. U všech fotografií je uvedeno místo a datum (měsíc) pořízení a samozřejmě i autor. Z českých fotografů se zde prosadil jediným sním-

kem strakapouda velkého David Jirovský. Za celým souborem fotografií je nutné vidět enormní nasazení autora ohledně získání snímků všech uvedených druhů – od samotného G. Gormana pochází pouhých 19 záběrů! Jsou zde uvedeny skvělé snímky i kriticky ohrožených druhů – za všechny lze jmenovat např. 4 fotografie endemického strakapouda okinawského (*Dendrocopos noguchii*). V přehledu jsou zařazeny i dva největší druhy celé čeledi – datel knížecí a datel císařský ze severní Ameriky. Oba jsou považovány za pravděpodobně vyhynulé (viz Chečklíst), naděje na jejich znovuobjevení (snad) ještě existuje, ale fotografie alespoň rozumné kvality evidentně nebylo možné získat. V rozsáhlém přehledu

literatury (přes 350 citací) jsou uvedeny až na nepatrné výjimky nejnovější práce, publikované po roce 2000; v úvodu autor zmiňuje i využití dvou významných internetových zdrojů týkajících se hlasových projevů datlovitých: Cornell Lab of Ornithology's Macaulay Library archive a u nás dobře známé Xeno-Canto.

Závěrem nezbyvá než popřát autorovi mnoho dalších krásných zážitků se zástupci jeho oblíbených šplhavic – a těšit se na jeho další knihu. Zcela jistě bude, stejně jako všechny předešlé, nabitá zajímavými informacemi podanými navíc velmi přístupnou a vkusnou formou.

Hauber Mark E. 2014: **The book of eggs.**

A lifesize guide to the eggs of six hundred of the world's bird species.

Ivy Press, Lewes, UK.

656 pp. ISBN 978-1-78240-047-9.

Josef Chytil

Profesor Hauber připravil se svými dvěma spoluautory rozsáhlé dílo zajímavé především vizuálně. Avizované uveřejnění fotografií šesti set druhů ptáků v reálné velikosti nešlo samozřejmě splnit bezesbýtku; autoři to řeší u vajec větších rozměrů než velikost knihy pouhým výřezem. Podstatná část vajec je ovšem zachycena jak v reálné velikosti, tak u významné většiny navíc detailním záběrem části vejce na boku nebo v rohu stránky. U každého druhu je na jemu věnované stránce ještě ztvárněna velikost snůšky (minivejce ale vypadají jako právě vypadlé z ošatky), podařené schematické stínované kresby jednotlivých druhů a na mapce světa znázorněný areál rozšíření. Zřejmě nepřekvapí, že podstatná část druhů ve výběru tvoří druhy severoamerické, až na čtyři výjimky vůbec není naopak zastoupena Austrálie a Nový Zéland. I tak je ale výběr autorů těžko pochopitelný: např. z rodu *Dendroica* (lesňáček) je uvedeno 24 druhů, i když vejce jsou si velmi podobná. Autoři se navíc v publikaci přiklonili ke staršímu vědeckému názvosloví (zde tedy uváděno jako *Setophaga*) i systému. Na druhou stranu zde logicky chybí ukázky vajec mnoha čeledí a dokonce i řádů (např. myšáci). Žádný odkaz na použité názvosloví ani systém ale není uveden.

V celé úvodní části je použito až nepřijemně velké písmo a jen velmi stručný vhled do oologie ptáků. V několika málo odstavcích je pojednáno o anatomii a fyziologii vajec, jejich velikosti, tvaru, zbarvení, dvoustránkové pojednání uvádí údaje o vejcích a hnízdech a hnízdních strategiích ptáků. Úvodní kapitoly zakončuje problematika hnízdního parazitismu a významu oologických sbírek.

Základ knihy, přehled vajec 600 druhů ptáků, je poněkud nelogicky rozdělen na „vodní ptáky“ (vru-

bozobí, potáplice, brodiví, dlouhokřídlí a příbuzní), „velké suchozemské ptáky“ (běžci, tinamy, hrabaví, dravci), „menší suchozemské nepěvce“ (měkkozobí, kukačky, svištouni, šplhavci a papoušci) a pěvce. Největším zklamáním knihy je pro mě vlastně to nejpodstatnější, tedy barevné fotografie vajec jednotlivých druhů. U druhů mi důvěrně známých naprosto neodpovídá zbarvení (např. nezřetelná hnědavě šedá u lejska bělokrkého), většina fotografií navíc vypadá jako neostrá. Na bílém podkladu nevyšly ani fotografie druhů s bílými vejci, která všechna vypadají jako výrazně našedlá až hnědavá (za všechny moudivláček lužní nebo vlyh). Většina fotografií vajec má nezřetelnou světle hnědovou barvu, a to i u druhů, kde je např. uvedena barva vejce světle modrá nebo zelená (kormorán velký jako příklad). Potěšilo uvedení fotografií dvou vyhynulých druhů, holuba stěhovavého a alky velké.

Kniha je zakončena dvoustránkovým slovníčkem odborných pojmů, obecnými odkazy na oologické sbírky, tipy na časopisy a knihy včetně několika mála internetových adres a Clementsovým systémem ptáků z roku 2012. Ne úplně povedený je anglický rejstřík jmen, uvedený přídatným jménem druhovým a ne rodovým; daleko hůře se v něm hledají odpovídající druhy.

Hlavní autor publikace Mark Hauber je profesorem etologie a editorem dvou renomovaných časopisů – *Ethology* a *The Auk*. Knihu dále editovali dva kurátoři ornitologické sbírky ptáků chicagského muzea John Bates a Barbara Becker.

Celkově lze knihu hodnotit jako spíše méně povedenou jak po grafické, tak i po informační stránce.

Trnka A., Grim T. (eds.) 2014: **Ornitologická příručka.**

Bratislava: Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko.

299 stran, ISBN 978-80-89526-13-0.

Josef Chytil

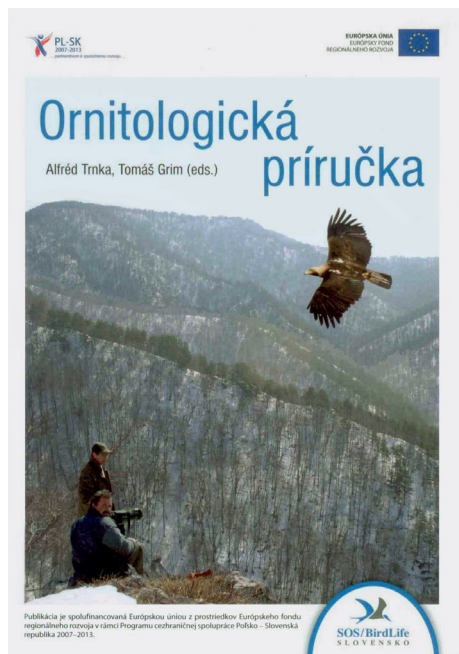
Zřejmě každý recenzent této publikace, pokud není teenagerského věku, ji bude srovnávat s dnes již klasickou příručkou Obhlídalovou. Podle mého názoru není toto srovnání příliš na místě. Obě publikace vyšly v naprosto odlišných dobách, které se dají charakterizovat mnoha nesrovnatelnými faktory (za všechny např. technické vybavení a možnosti komunikace) – a koneckonců vyšly i v jiných státech. Což není ovšem příčina výrazné odlišnosti této publikace od Obhlídalovy, pouze konstatování faktu. Recenzovaná kniha obsahuje také nsrovnatelně větší penzum informací, což souvisí mj. i s podstatně větším formátem knihy. Kniže by možná slušel i název „Obecná ornitologie“ – obsahuje totiž v kostce téměř vše, co si lze pod tímto termínem představit. A hned na úvod musím konstatovat, že i zkušený ornitolog (kdo jím ale ve skutečnosti je, že Tome?) v knize najde spoustu zajímavých informací. Kdo z nás např. tušil, že nejhojnějším ptákem na Novém Zélandu je kos černý?

Kniha obsahuje 12 kapitol a 3 přílohy. První kapitola se zamýšlí nad oblíbeným tématem T. Grima (který je také autorem kapitoly) „Co je ornitologie“? Autor pojál téma z gruntu, resp. od Aristotela. Některé z odstavců této kapitoly by asi patřily spíše do úvodu, rozhodně ale obsahují zajímavé historické informace. Autor objasňuje termíny „bird-watcher“, „birder“, „twitcher“ včetně vývoje jejich významu a přínosu pro ornitologii. Poměrně rozsáhle objasňuje také význam a postavení současného moderního termínu „občanská věda“ a její nezastupitelný význam právě na poli ornitologie, otázku ornitologie jako vědy oproti amatérskému (rozuměj – prováděnému neprofesionálním ornitologem) pozorování ptáků. Rozdíl mezi profesionál-

ními a amatérskými ornitology řeší vtipně pojatou srovnávací tabulkou.

Druhá kapitola jen velmi stručně seznamuje s původem a vývojem třídy ptáci, zatímco kapitola další svědčí o erudici jejího autora (T. Grim) na poli systematiky ptáků. Stručně řečeno, autor zde oprávněně konstatuje značnou nejednotnost pohledu na pojetí systematiky ptáků a názorně ji ilustruje na řadě (překvapivých) příkladů. Jeden z nich za všechny – současný postoj k systematice našich sýkor a jeho neudržitelnost z hlediska (ne)přibuznosti těchto šesti druhů.

Poměrně nezábavným způsobem je pojednávána kapitola o stavbě ptačího těla, zato následující rozsáhlá kapitola o biologii a ekologii ptáků přináší spoustu zajímavých poznatků. Nejenom v této kapitole ale mám výhrady ke kvalitě použitých fotografií. Při vědomí faktu, že je na Slovensku řada kvalitních fotografů, mi připadají neostře snímky šoupálka a křivky na str. 65 a břehule na straně předcházející, stejně jako kompozičně velmi podivně pojatý detail hlavy orla skalního jako nevyužitá příležitost prezentovat i zde vysokou úroveň slovenských fotografů ptáků. Naopak, na této kapitole (ale nejenom zde!) lze jako velmi přínosné hodnotit poznámky „pod čarou“. Ty často přinášejí velmi zajímavý komentář, opět svědčící o vysoké erudici autorů. Pro mě neznámé kvantitativní údaje přináší text o potravních zdrojích a počtech druhů ptáků je využívajících. Na tomto místě si neodpustím poznámku týkající se slovenského názvosloví ptáků: názvy plazozrút a hadozrút u mě vyvolaly spíše úsměv na rtech, zatímco pojmenování majestátní harpyje názvem harpya opičiarka spíše kroucení hlavou. Zajímavé kvanti-

tativní a ekologické údaje obsahují pasáže o tahu ptáků. U několika dalších pasáží mě opět nemile překvapuje kvalita fotografií od S. Harvančíka (str. 96), zatímco kvalita doprovodných fotografií T. Grima z trojů je vynikající.

Krátká kapitola o chování ptáků předchází vůbec nejrozsáhlejší (55 stran) kapitolu týkající se základů vědeckého výzkumu v ornitologii. V této a následující kapitole (Práce ornitologa v terénu) spočívá podle mne těžiště knihy. Podle tématu kapitoly by šlo očekávat poněkud suchopárnou záležitost, leč opak je pravdou. Text je čtivý, provázený deskami konkrétních příkladů. A co hlavně: vysvětluje, PROČ má být použitý tento postup a proč ne postup třeba i na první pohled lepší a zdánlivě logičtější. V obou kapitolách se výrazně projevuje erudice jejich autorů. A především kapitola o statistickém zpracování údajů mi přinesla velké množství nových poznatků, i když ji autoři skromně charakterizují jako pouze „základní vhled“ do této problematiky. Kapitola graduje výborně zpracovanou částí týkající se prezentace výsledků. Ta by měla

být povinnou četbou pro mnohé i velmi známé účastníky konferencí, seminářů – a koneckonců i přispěvatelů do nejrůznějších tiskovin. Kapitola o práci ornitologa v terénu podává přehledně všechny potřebné informace na toto téma, podle mého názoru jí není co vytknout. Nesouhlasil bych zde pouze s některými kategorickými konstatováními: za všechny to, že podle zbytků vajec na hnízdě nelze v žádném případě usuzovat na viníka predace. V kapitole o fotografování ptáků autor správně upozorňuje na nebezpečí fotografování v koloniích, dokonce zde některé citlivé druhy vyjmenovává – abychom na následující straně byli nepochopitelně konfrontováni s fotografií rybáka dlouhoocasého, evidentně útočícího na fotografa v hnízdní kolonii. Velmi stručně je pojata kapitola „Ornitologie, legislativa, etika“. Podstatné věci jsou zde ale vyřčeny, autoři navíc v úvodu upozorňují, že problematice kroužkování ptáků, kde může dojít k častějším střetům, se věnuje jiná publikace (Olekšák & Gálffyová 2012: Příručka pro krůžkovatele).

Poněkud nesourodým dojmem působí předposlední kapitola nazvaná „Vtáky a společnost“. Jednotlivé části pojednávají o významu ptáků pro člověka, o konfliktech ptáků a člověka, vymírání ptačích druhů, synantropizaci ptáků (kterou bych si uměl spíše představit v kapitole o biologii a ekologii ptáků), poslední části se týkají ornitologických institucí ve světě, dějin poznávání ptáků a ornitologie na Slovensku, současných ornitologických organizací na Slovensku a krátce i ornitologických časopisů.

Poslední číslovaná dvanáctá kapitola přináší pod názvem „Použitá a doporučená literatura“ soubor mnoha prací jak zásadních, tak i vyloženě okrajových. Je členěna stejně jako kapitoly v knize podle tematických celků. Nemá valný význam diskutovat nad zařazením jednotlivých publikací tam či onde; v přehledu týkajícím se systematického členění ptáků mi např. schází pro slovenského ornitologa velmi dostupná kniha „Slovenské mená vtákov sveta“, která přináší moderní pohled právě na systematiku ptáků (Kovalík a kol. 2010).

Nečíslované přílohy obsahují abecední seznam v knize použitých slovenských názvů ptáků s odpovídajícími vědeckými názvy a rejstřík zahrnující jak obecné termíny, tak i názvy ptáků. Příloha 1 předkládá seznam 358 ptačích druhů zjištěných na území Slovenska včetně jejich charakteru výskytu a stupně ohrožení, příloha 2 dobu hnízdění a velikost hnízdní populace jednotlivých druhů ptáků Slovenska, příloha 3 vybraný seznam ornitologických časopisů se vztahem k ptákům Palearktu. Zprávy MOS jsou uvedeny také...

Na třech stranách ke konci knihy jsou uvedeny tři celostránkové fotky, na jedné z nich se ovšem autorům „povedla“ jedna z mála faktických chyb knihy: na snímku na str. 294 není skalíar modrý (skalník modrý), ale krásně vybarvený skalíar pestrý (skalník pestrý).

Na závěr jazyková poznámka: knížka bude zřejmě hůře čitelná pro mladší ročníky, které se už narodily do rozděleného Československa a neslyší tak denně sesterskou slovenštinu. Musím přiznat, že i mě jako pamětníkovi denně slýchané slovenštiny se čte knížka výrazně pomaleji než dříve...

Především slovenští uživatelé knihy určitě ocení přiložené CD. Na něm je zachycen přehled ornitologické bibliografie Slovenska, jejímž autorem je žijící nestor slovenské ornitologie Braňo Matoušek, a další obsáhlá publikace od téhož autora (ve spolupráci s W. Schmidtem) pojednávající o původu a významu vědeckých názvů ptáků. Recenze těchto velmi obsáhlých děl ovšem není náplní tohoto příspěvku.

Kniha je vkusně upravená, pro příjemnější čtení by ale bylo vhodnější použití patkového písma.

Publikace je spolufinancována Evropskou unií z prostředků Evropského fondu regionálního rozvoje v rámci „Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007–2013“ a je neprodejná. Zájemci o knihu z České republiky se mohou obrátit na sekretariát Slovenskej ornitologickej spoločnosti /Birdlife Slovensko na mailovou adresu balintova@vtaky.sk. Kniha jim bude poskytnuta zdarma za poštovné a balné dle stavu zásob na skladě.